



ครูช่างศิลปหัตถกรรม

นายแสวง ศิริ
กบละแอ
จังหวัดลำปาง



“ กบละแอ เคยสูญหายไปแล้ว
หากลูกหลานยังไม่ช่วยกันอนุรักษ์
รักษาภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าไว้
กบละแอ ก็คงเหลือเพียงชื่อให้ได้ยิน
คนรุ่นหลังคงไม่มีใครรู้จัก กบละแอ อีกต่อไป ”

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา



กูปละแอ

กูป หมายถึง หมวกทรงปีกกว้างยอดแหลม ทำขึ้นจากไม้ไผ่สาน เป็นเครื่องใช้ประจำวันของชาวบ้านในอดีต โดยเฉพาะในสมัยปี พ.ศ. 2548 จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีการกำหนดให้การสวมหมวกและสวมใส่รองเท้าจัดอยู่ในระเบียบการดำเนินชีวิตของคนไทยเพื่อให้เป็นแบบอารยประเทศ ซึ่งหมวกที่ได้รับความนิยมในสมัยนั้นล้วนได้รับอิทธิพลมาจากต่างชาติ มีหลากหลายรูปแบบ เช่น หมวกสักหลาด หมวกกะโล่ หมวกดิงลี และกูปละแอ เป็นต้น

ในอดีต “กูปละแอ” เป็นหมวกที่ได้รับความนิยมในการสวมใส่ ด้วยรูปทรงปีกกว้างยอดแหลม สานขึ้นโครงด้วยไม้ไผ่และหวาย หากเป็นชนชั้นพระมหากษัตริย์จะสวมใส่กูปละแออย่างรัก บั้นกระหนะปิดทองคำเปลวที่มีความคงทน สามารถกันแดด กันลม กันฝนได้ดีกว่ากูปละแอรูปแบบธรรมดาทั่วไป สวมใส่เพื่อการออกรบ เป็นเครื่องใช้ที่เทียบได้กับพระมหาพิชัยมงกุฎ(ชฎา) หรืออีกนัยหนึ่งเพื่อใช้ทดแทนสัปทน (ร่ม) มีรูปแบบที่สวยงามและมีความแตกต่างจากกูปละแอที่สามัญชนทั่วไปสวมใส่ในชีวิตประจำวัน

นายแสวง ศิริ เริ่มทำงานจักสานทั่วไปตั้งแต่อายุได้เพียง 10 ปี โดยเรียนรู้จากผู้เฒ่า ผู้แก่ในชุมชน เรียนรู้วิธีการสานรูปแบบต่าง ๆ จากการสังเกต และทดลอง นำไม้ไผ่มาสานขัดขึ้นรูปด้วยตนเอง สร้างสรรค์เป็นสิ่งของเครื่องใช้หลากหลายรูปแบบเพื่อนำมาใช้งาน ในครัวเรือนจนมีความชำนาญในงานเครื่องจักสาน สามารถนำผลงานออกจำหน่ายสร้างรายได้เลี้ยงชีพได้ดี

ด้วยฝีมือการจักสานที่มีความละเอียดและประณีต ทำให้นายแสวงเริ่มเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย จนได้รับการว่าจ้างจากกลุ่มนักอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านทางภาคเหนือ ให้ทดลองสาน “กูปโบราณ” ที่สูญหายไป แล้วหลงเหลือทิ้งไว้เพียงตัวอย่างจากภาพถ่าย นายแสวงจึงสร้างตัวอย่าง “กูป” เพื่อใช้เป็นแม่พิมพ์ตัวอย่างตามแบบที่เห็นในขนาดเท่ากับของเดิม คือ ขนาด 15 นิ้ว ด้วยการขึ้นโครงด้วยไม้ไผ่ปีกกว้าง ทำยอดให้มีปลายแหลม

และทดลองสานด้วยตอกไม้ไผ่ผสมกับเส้นหวายจักเป็นเส้นเล็ก ๆ ใช้สมาธิในการสานมากกว่าปกติเพราะต้องสานที่ละเส้นให้ได้ลวดลายเหมือนต้นแบบ จนสำเร็จเป็นรูปแบบกูปโบราณที่สมบูรณ์

เมื่อผลงานการสานกูปละแอตามรูปแบบโบราณฝีมือนายแสวงถูกเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณะ ทำให้ได้รับความสนใจจากกลุ่มนักอนุรักษ์ และนักสะสมของโบราณเป็นจำนวนมาก ทำให้มีผู้ว่าจ้างให้นายแสวงทำกูปละแอขึ้นอีกในหลากหลายรูปทรง จึงนับเป็นจุดเริ่มต้นในการรื้อฟื้นงานสาน “กูปละแอ” ที่สูญหายไปให้กลับมาเป็นที่รู้จัก ด้วยทักษะฝีมืออันเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง จนทำให้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักจนถึงปัจจุบัน และยังคงเป็นบุคคลสำคัญเพียงคนเดียวที่ยังเป็นผู้อนุรักษ์สืบสานการทำกูปละแอตามแบบโบราณอยู่อย่างต่อเนื่อง จนถึงวันนี้ นับเป็นเวลากว่า 50 ปี มาแล้ว

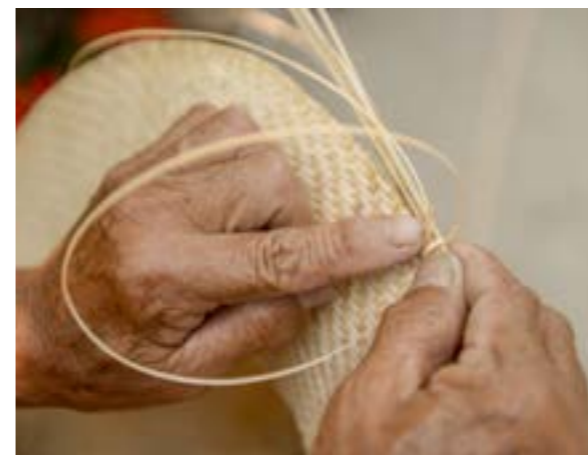




หมวกนักรบ



หมวกนักรบ



ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

กูปละแอ มีลักษณะโครงสร้างตามโบราณ 4 รูปทรง คือ ทรงละแอปีกเล็ก ทรงละแอปีกใหญ่ ทรงละแอหลังหัก และทรงหัวมน การสานกูปละแอฝีมือ นายแสวง จะยึดรูปทรงให้เหมือนต้นแบบมากที่สุด ตั้งแต่การเลือกใช้ วัสดุที่มีความเหมาะสมในการนำมาผลิตชิ้นงาน ด้วยการใช้ไม้ไผ่ที่มีความเหนียว ไม่กรอบหรือแตกง่าย สร้างสรรค์ขึ้น 2 ขนาด ได้แก่ ขนาดเล็ก 15 นิ้ว และ ขนาดใหญ่ 17 นิ้ว ภายนอกใช้ตอกไม้ไผ่ผสมกับหวาย จักเป็นเส้นเล็ก เหลาให้เกลี้ยง นำมาวางเรียงขัดสาน ด้วยเทคนิคการสานลายขัดธรรมดา ลายสอง ลายสาม เป็นต้น วนตั้งแต่บริเวณยอดลงไปจนถึงสุดขอบปีก จากนั้นจึงเหลาไม้ไผ่ให้มีขนาดเล็กประมาณ 2 มิลลิเมตร เพื่อนำมาเย็บปิดขอบปีก เจาะรูใส่หูร้อยเชือกรัดคาง นำไม้สักมากลึงเพื่อใช้เสียบเป็นยอดกูปละแอ เป็นอัน สมบูรณ์ตามรูปแบบการทำกูปละแอแบบโบราณทุก ประการ

โดยกูปละแอหนึ่งใบใช้เวลาในการทำประมาณ 2 วัน หากเป็นกูปละแอทรงหัวมนที่มีวิธีการทำที่ค่อนข้างยาก จะต้องใช้เวลาในการทำถึง 3 วัน และหากเป็นผลงาน ที่นำไปตกแต่งเพิ่มเติมด้วยการลงรักปิดทอง จะต้อง สานด้วยเทคนิคพิเศษเฉพาะตัวเพื่อการลงรักปิดทอง นายแสวงจึงนับเป็นช่างทำกูปละแอคนสำคัญที่เหลือเพียง รายเดียวในขณะนี้ นับได้ว่าเป็นผู้รู้พื้นการทำกูปละแอ ที่สูญหายไปแล้วให้กลับมามีชีวิตขึ้นอีกครั้ง และยังคง สืบสานงานอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

ผลงานกูปละแอฟมีोनายแสวง ทุกชั้นล้วนมีองค์ประกอบโดยรวมที่สมบูรณ์ สวยงาม ทั้งรูปแบบและโครงสร้างที่สมดุลตามแบบโบราณทุกประการ รูปทรงกูปละแอฟตามแบบโบราณที่นายแสวง ทำอยู่อย่างต่อเนื่องคือ ทรงละแอฟปีกเล็ก ทรงละแอฟปีกใหญ่ ทรงละแอฟหลังหัก และทรงละแอฟหลังมน นายแสวงสามารถสานผลงานได้เหมือนต้นฉบับได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความชำนาญและประสบการณ์ที่สั่งสมมานาน ทำให้ได้รับโอกาสสร้างสรรค์ผลงานที่สำคัญหลายงาน โดยเฉพาะการสานกูปละแอฟเลียนแบบของเก่าที่ถูกขุดค้นพบในวัดลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นผลงานที่ภาคภูมิใจที่สุดงานหนึ่ง

เอกลักษณ์ผลงานการสานกูปละแอฟมีोनายแสวง มีความโดดเด่นที่ความละเอียดในการสานไม้ไผ่ได้แนบชิดโดยไม่เห็นช่องโหว่ สานด้วยลายเอกลักษณ์เฉพาะตัวของนายแสวง คือ ลายสอง ที่สานให้มีลักษณะคล้ายชั้นบันได ผู้พบเห็นจะทราบได้ทันทีว่าเป็นกูปละแอฟมีโอการทำของนายแสวง



กูปละแอฟ



กูปละแอฟ



กูปละแอฟ



กูปละแอฟ



กูปละแอ



กูปละแอ

การถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาผลงาน

ผลงานของนายแสวง เน้นการอนุรักษ์รูปแบบ กูปละแอตามรูปทรงโบราณดั้งเดิมไว้อย่างสมบูรณ์ จึง ไม่มีการดัดแปลงรูปแบบให้มีความแปลกไปจากเดิม นายแสวง มุ่งมั่นสืบสานการทำกูปละแออย่างต่อเนื่อง จนได้รับเลือกให้เป็นปราชญ์ชุมชนคนสำคัญ

ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโบราณที่เลือนหายไป ให้กลับมาเป็นที่รู้จักอีกครั้ง อีกทั้งยังถ่ายทอด ทุกกระบวนการทำแก่ผู้ที่สนใจทั้งเยาวชน และบุคคล ทั่วไปโดยไม่หวังวิชา เพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพ สร้างรายได้อีกทางหนึ่ง

